

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Lausunto asiassa ISAVI/1262/2024

Itä-Suomen aluehallintovirasto on pyytänyt lastensuojelun asiakastyötä tekevien johtavien viranhaltijoiden lausuntoa vammaispalvelun ja lastensuojelun yhteistyötä koskien.

Aluehallintovirasto on pyytänyt kuvaamaan **miten lastensuojelun ja vammaispalveluiden välinen yhteistyö toimii**. Lastensuojelussa huomioidaan lastensuojelun ja vammaispalvelun yhteisasiakkaat verkostotyön keinoin eli yhteisillä asiakkaan verkostoneuvotteluilla ja asiakaslain mukaisena tiedonvaihtamisena, jonka kautta asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja suunnitelmaa on voitu yhteensovittaa. Niissä tilanteissa, joissa lastensuojeluasiakkaan mahdollista vammaispalvelujen tarvetta on tunnistettu, on konsultoitu vammaispalvelua ja pyydetty työntekijäedustajaa mukaan arvioimaan asiakkaan vammaispalvelujen palvelutarvetta. Yleisimmin vammaispalvelusta verkostoneuvotteluihin ovat osallistuneet sosiaalityöntekijät, sosiaalihoaja ja joskus lääkäri. Lastensuojelun näkökulmasta vammaispalvelun tavoitettavuus ja yhteiset asiakastapaamisajat on saatu sovittua joustavasti ja niitä on toteutettu mm. yhteisin kotikäynnein. Mikäli vammaispalveluissa on tunnistettu lastensuojelutarvetta, on vammaispalvelujen tekemän lastensuojeluilmoituksen pohjalta arvioitu lastensuojelun palvelutarvetta.

Palveluita yhteensovitettaessa molemmat palvelutehtävät ovat sanoittaneet oman palvelutehtävän mahdollisuudet asiakkaan tilanteessa, jonka kautta käytettävissä olevat palvelut on voitu tunnistaa ja sopia niissä etenemisessä yhdessä asiakkaan ja hänen laillisen edustajansa kanssa. Yhteistyössä kukin palvelutoimija tarkastelee asiakkaan tilannetta oman palvelutehtävänsä lainsäädännön näkökulmasta, eikä lastensuojelu voi päättää vammaispalveluiden tarpeesta ja sisällöstä kuten ei myöskään toisinpäin. Lastensuojelun kokemuksen mukaan niissä tilanteissa, joissa lapsen vammaisuus ja siihen liittyvät tuen tarpeet ja sen rinnalla lapsen lastensuojelullinen tuen tai suojelun tarve ovat selkeät, on verkostotyö ollut toimivaa.

Aluehallintovirasto kysyy, **onko lastensuojelun ja vammaispalvelujen välinen työnjako ja vastuut määritelty riittävän selkeästi**. Työnjakoa ja vastuita ei ole erillisesti määritelty eikä olemassa ole ollut nimenomaista ohjetta lastensuojelun ja vammaispalveluiden väliselle yhteistyölle, vaan verkostotyötä on toteutettu samoilla työtavoilla kuin yhteistyötä muidenkin palvelutehtävien kanssa. Lastensuojelussa omavalvontasuunnitelma ja lastensuojelun sosiaalityön palvelua koskeva työohje ohjaavat verkostotyön yhteistyökäytäntöjä ja toimintaa laatupoikkeamatilanteissa. Molemmat palvelutehtävät ovat toteuttaneet verkostoneuvottelussa asiakkaan kanssa laadittua suunnitelmaa, eikä esille ole noussut tilanteita, joissa olisi jäänyt epäselvyyttä siitä mitkä tehtävät ovat kunkin toimijan vastuulla. Mikäli lastensuojelun työntekijä on kokenut, ettei vammaispalvelujen arviointi vastaa asiakkaan tarvetta on tilanteita voitu selvittää yhteisesti molempien palveluiden johtavien sosiaalityöntekijöiden, palvelupäälliköiden ja palvelujohtajien kesken. Viimesijaisesti epäselviä tilanteita on voitu ratkoa toimialuejohtajan johdolla.

Aluehallintovirasto kysyy, **mitä haasteita käytännön yhteistyössä on havaittu ja mihin toimenpiteisiin asiassa on ryhdytty**. Lastensuojelun työntekijöille on ollut paikoin epäselvää millä kriteerein vammaispalvelujen asiakkaaksi pääsee, miten diagnosointiprosessi toteutuu tai millä perustein asiakas on oikeutettu vammaispalveluihin (vammaispalvelulaki ja erityishuolto-ohjelma). Vammaispalvelun prosessin kokonaisuuden ymmärtäminen on lastensuojelun työntekijöillä ollut osin haastava ja prosessi on näyttäytynyt lastensuojelun työntekijöille monimutkaisena. Lastensuojelun ja vammaispalvelujen johtavat sosiaalityöntekijät ovat kokoontuneet 12.04.2024 ja on sovittu yhteinen kehittämisaamupäivä henkilöstölle 20.9.2024, jossa voidaan tuoda lastensuojelun ja vammaispalvelujen prosesseja henkilöstölle tutummaksi.

Vammaispalveluiden asiakkuuden tai diagnoosin olemassaolo ei ole ollut aina kaikissa asiakastilanteissa lastensuojelun työntekijöille selkeää ja on tullut tilanteita, joissa vammaispalvelun asiakkuuden olemassaolo tai palveluiden sisältö on jäänyt epäselväksi. Lastensuojelun asiakkuudessa olevien lasten huoltajilla on myös ollut virheellisiä käsityksiä asiakkuuden olemassaolosta tai epäselvyyttä palveluiden saamisen mahdollisuuksien osalta. Yhteinen asiakastietojärjestelmä mahdollistaa jatkossa aiempaa paremmat edellytykset tarkastaa toista palvelutehtävää koskevaa tietoa.

Lastensuojelu ja vammaispalvelut toimivat molemmat erityislainsäädännön pohjalta. Joissakin tilanteissa lastensuojelussa on muodostunut kokemusta siitä, että vammaispalvelu olisi ollut tilanteessa ensisijaisempi toimija lastensuojeluun nähden tai vammaispalvelujen osuus lastensuojelupalvelujen rinnalla ei ole ollut riittävä tai tarvittava palvelu ei ole mahdollistunut. Esimerkiksi vanhempien jaksamattomuus on

voitu nähdä vammaispalvelusta lastensuojelullisena huolena, kun taas lastensuojelu on nähnyt vanhemman jaksamattomuuden johtuvan lapsen oireilusta, joka juontaa mahdollisesti lapsen sairaudesta tai vammasta. Lastensuojelulle on tullut kokemus, että tällaisissa tilanteissa vanhemman uupumisen ei tulisi aktivoida suojelutarvetta. Lapselle vammaispalvelusta myönnetty viikonloppuhoito ei ole välttämättä voinut toteutua sopivan palveluntuottajan puuttuessa. Huostaanotettujen lasten kohdalla vammaispalvelujen sovittaminen osaksi sijaishuollossa olevan lapsen arkea ja palveluiden järjestämistä näissä tilanteissa on joissakin tilanteissa ollut epäselvää. Lastensuojelun sijaishuoltopalvelun rinnalle on vammaispalvelujen osalta voinut jäädä ainoastaan sosiaalityö- ja ohjaus asiakassuunnitelmanneuvotteluissa, joka on koettu vähäisenä. Edellä kuvattuja tilanteita on ratkottu viimekädessä perhe- ja sosiaalipalveluiden toimialuejohtajan tuella. Asiakasta tai hänen laillista edustajaansa on tarpeen mukaan ohjattu mahdollisuudesta valitusmenettelyyn. Lastensuojelun työntekijät ovat myös tietoisia epäkohtailmoituksen mahdollisuudesta. Lastensuojelun ja vammaispalvelujen johtavien sosiaalityöntekijöiden tapaamisessa 12.04.2024 on sovittu säännöllisemmistä kokoontumisista ja yhdessä laadittavasta rajapintaohjeesta toimivamman yhteistyön varmistamiseksi tulevaisuudessa.

Joensuu, 22.04.2024

Lastensuojelun johtavat sosiaalityöntekijät:

Anne Sormunen

Arja Salakka

Jaana Raatikainen

Kaisu Kaverinen

Marika Jääskeläinen

Reetta Frilander